

RÁSZEDÉSEK, BEUGRASZTÁSOK

SÍRIG TARTÓ CSIZMA

Már régi idő óta köztiszteletben álló, népszerű família Zentán a Viczei család. Ebből az atyafiságból csupa talpraesett ember feslett bimbóba, kinek leleményért, no meg víg kedélyért soha nem kellett a szomszédba mennie.

E közismert nemzetség egyik rokonszenves és életrevaló tagja volt többek között Márton is, aki, ha kellett, a csizmakészítésben szerzett magának elévülhetetlen érdemeket, de volt okleveles illem- és tánctanár, s a vendéglátóipar hírnevét is öregbítette mint a pincérszakma jeles művelője.

Közvetlenül a felszabadulás után a csizmaipar utolsó mohikánjaként forgatta a dikicset, amikor elébe állt az utcán egy öreg tóparti ismerőse.

– Te, Marci, látod ezeket a csizmákat? – s az öreg lemutatott viseltes, formájából kiment lábbelijére. – Ezt a pár csizmát még a lakodalmamra csinátattam, oszt egész eddig szógátak becsülette. De most má' ú'látom, csak e'hagynak. Mondd, öcsém: tunnál-e nekem egy pár ilyen csizmát készíteni, amiket én életem végéig elhordhatnék?

– Már hogyne tudnék, János bátyám! Nézzen el hozzám ma délután, majd levesszük a mértéket! A jövő héten már az újban defellírozhat kend a nagymisére...

Márton mester még aznap hozzáfogott a csizmakészítéshez. Felső bőr még csak került valahogyan, de talpnak valót – bőrszegény világ járta akkor! – sehogyan sem tudott felhajtani. Nem jött azért zavarba. Szerzett egy UNRRA papírdobozt, s a jó vastag külhoni pakundekliből – hadd mutasson! – kiszabta a csizmatalpat. Felülről rátett még valami hitvány bőrt, s az egészet kiglancolta. Szép volt az azért nagyon.

Feszített is benne a tóparti magyar, amíg le nem esett az első eső. Épp a piacon kapta el az atyafit a zuhancs, s bizony, mire hazavergődött, a papírtalp pacallá ázott.

Szombaton aztán összefutott a borbélynál a mester meg a rendelője.

– Az anyád ideodáját, te osztán jó kibabrá'tál velem!

– Mér' tettem vóna, János bácsi?

– Hát nem abba' állapotdunk meg, hogy olyan csizmát készítesz nekem, améket én egész életem végéig elhordhatok?!

– Hát éppen ez az, János bátyám! Nézzen csak kend a tükörbe: olyan rozoga állapotban van, hogy a lélek má' csak hálni jár magába. Biz isten, azt hittem, hogy nem éri meg keed a vasárnapot, osztán én ehhez az állapothoz szabtam a csizmát is.

GYURKA BÁCSI VISELT DOLGAI

Jeles ember hírében állott Felsőhegyen Szabó György, akit azonban a falu apraja-nagyja csak Ördög Gyurkának ismert.

Egy hetivásár alkalmával ő is ott őgylgett a zentai Tyúkpiacon („mert akinek pénze van, az sétál, akinek nincs, az csak őgyeleg”), amikor megszólította egy kofával alkuban álló nagysága:

– Mondja, jó ember, ismer maga engem?

– Hogyne kérem, a Holló ügyvéd úr felesége.

– Vettem egy libát. Hazavinné-e? Jól megfizetek érte.

– Má' hogyne vinném! Ha még meg is fizeti a nagysága...

– Fogja ezt a két dinárt! A magáé. A libát meg, legyen szíves, vigye haza szépen!

Gyurka bácsi – ahogy parancsolták – szépen hóna alá vette a libát, s indult vele haza a Laposon keresztül, ki Felsőhegyre.

Otthon csak ennyit mondott az asszonynak:

– No, itt a heti ebédrevaló!

Hanem azért a zentai Tyúkpiac tájékát egy ideig jó messzire elkerülte.

*

Máskor meg a Sárgapartnál őrizte a tehenet, mikor három vadász érkezett Paphalom irányából, s tudakolták tőle, hogy nem látott-e nyulat legeltetés közben.

– De jó, hogy jönnek! – fogadta őket. – Nyulat azt nem láttam, de egy róka éppen az előbb ment be amoda a Csész-tó nádasába.

Fölcsillant a nimródok szeme, s rögtön körülfogták a nádast, hogyha akárhol is váltana ki a vörös, puskavégre kapják.

Mintha neszezett is volna odabent valami, de a vadászok hiába hangoskodtak, zörgették a nádat, a róka állta a háborgatást. Végtére is az egyik vadász beóvakodott a zörgő nádszálak közé, s hajtani kezdte kifelé a rókát. Legnagyobb meglepetésére a nádas mélyén egy emberre bukkant, aki a csípős szél miatt a tó közepén kezdte a nádvágást.

– Hát maga?
– Láthassa: nádat vágok.
– Nem látott itt rókát?
– Rókát?
– Egy ember, aki a parton őrzi a tehenet, egy rókát látott ide bejönni.
– Hogy az a... – buggyant ki a fohász a nádvágó száján, majd csillapodva így szólt:
– Elmehetnek, emberek! Nincs itt semmiféle róka... Vagyishogy... én vónék az, mert az én nevem Róka Illés, osztán az a hóhányó Ördög Gyurka engem látott ide bejönni a jólelébb.

*

A megszállás idején meg egyszer rendőrzárőr nyugtalanította a falu lakóit, de ezen a bajon is segített Gyurka bácsi. Szembe találkozva a rendőrökkel, átszólt a másik oldalról:

– Maguk itt ógyelegnek a faluban, lent Paphalomnál meg összeütközött két vonat?!

Nosza, loholni kezdett a két fogdmegeg lefelé az állomás irányába. Gyurka meg az ellenkezőbe, mivelhogy a vonatösszeütközésből egy szó sem volt igaz.

*

Egy őszi vásár alkalmával ő is odabent féldecizgetett a zentai Bütyök-féle vendéglőben, és figyelte a sürgő-forgó vásári sokadalmat. Az idő tájt igen nagy kereslet volt hízók irányában, nagyban ment a szállítás, és az ott vizslató kupecok egyike Gyurka bácsit is megkérdezte, hogy volna-e disznója eladó.

– Akár négy is! Jó zsírosak! – hengegett az öreg.

– No oszt mire tartja őket? Hol vannak? – verte a vasat a jó üzlet reményében a vigéc.

– Odakint Fölsőhegyen. Tudja, nem akartam törni őket a beszállítással...

A kereskedő mindjárt le is foglalozta a négy jószágot, s annak rendje s módja szerint áldomást is ittak, amellyel megpecsételték a jó vásárt. Gyurka bácsi még megkérdezte, hogy mikor megy a vevő a hízókért, s aztán elkezeltek. Persze a megadott időpontban az öreg elszelelt hazulról, s amikor fiákeron beállított a disznókereskedő, csak az asszonyt találta otthon. Az szegény nem győzött eleget csodálkozni, merthogy egy koszos malac nem sok, de még annyi se rítt az ólban, nemhogy négy hízó...

A következő hetipiacon egymásba botlott a vevő meg az eladó.
– Az istenit keenek, mért csapott be, mondja?! – recscent az öregre a pókhasú, aranyláncos kupec.
– Már mér’ tettem vóna?
– Mér... mér... Mer’ nincs egy fia disznója se, azér’.
– Hogyne lenne...
– Ne hazudjék! Ott voltam, és láttam hogy üres a disznóól.
– Hát nem is ott tartom ám én őket!
– Hanem?
– Az almáriom fiókjában! Ott vannak azok a többi kártya között...
Ekkor derült ki, hogy az öreg a négy ászot, a kártyajáték négy legnagyobb értékű lapját bocsátotta áruba az őszi vásáron.

*

Felsőhegyi falverők verték a falat valamelyik környékbeli szálláson. A tanyásgazda reggelenként bejött értük a falu alá, s vitte ki a bandát nap mint nap a távoli dűlőben levő tanyahelyhez.

Hétfőn reggel az egyik napszamos talicskával, ásóval, lapáttal kissé megkésve igyekezett a találkozóhelyre, s közben a templom előtt találkozott Ördög Gyurkával. Lihegve kérdezte tőle:

– Gyurka bátyám, ott van-e már a kocsi?

– De ott ám, öcsém, oszt csak téged szidnak, mint a bokrot, mert úgy látszik, a pöndöltre feküdtél. Siess, mer’ éppen indulni akarnak!

Rákapcsolt az ember, s kiizzadva, nagy léhhel-pléhhel megérkezett a sarki találkozóhelyre. Ott a banda tagjai nyugodtan beszélgettek, bagóztak, várták a gazdát, aki még oda sem ért a kocsijával.

– Megállj, Gyurka, visszaadom én ezt még neked, meglásd...! – füstölgött csak úgy magában az ember, mert nem akarta, hogy a többiek rajta röhécseljenek.

Idő teltén az egykori falverőből falusi csordás lett. A felsőhegyi tehen-tartó gazdák jószágait legeltette lent a járáson.

Egyszer, ahogy terelte az állatokat hazafelé, Gyurka bácsi megállította a csordást, és megkérdezte tőle, tud-e jó borjút eladót.

– Tudok, Gyurka bátyám! Én ne tudnék?! Gyük’ ken’ csak ki hozzám hónap délben az állásra, ott majd megmutatom ke’enek!

Döglesztő meleg volt másnap, de az öreg csak leballagott a járásra, mert nagyon kíváncsi volt a borjúra. A csordás meg még a délelőtt folyamán a csordakút körüli tócsák egyikéből kifogott egy jól kifejtett víziborjút (békaporontyot) egy vízzel teli gödröcskét kapart neki, beletette, és úgy várta a vevőjét.

– No, én itt vónék, komám – szuszogott ki harangszókor a delelőre hajtó csordáshoz az öreg. – Hát a bornyú?

– Az meg ehun e! Éppen ke’det várja, Gyurka bátyám – mutatott a vízben uszkáló békaporontyra a csordás. – Akár viheti is rögtön; fizetni se köll, mert – tán jut eszébe – régen megszógát érte.

RÁSZEDÉS

Még a század elején esett meg, hogy az akkori becsei kántort vadkacsa-paprikásra invitálta meg az egyik vadászismerőse. A mester nemigen kérette magát, mert azt meg kell hagyni, olyan ember volt, aki a jót meg a potyát midennél jobban kedvelte.

Az aznap délutáni temetés búcsúztatóját a hívek legnagyobb megrökönyödésére csak úgy félbe-szerbe hányta össze, s máris sietett, hogy minél előbb ott legyen a terítésen.

Rajta kívül többen is voltak meghívottak, s mire a kántor megérkezett, már mindenki derekasan nekigombolkozva hányta a gallér mögé a lelőtt kacsák földi maradványait.

– Kántor úrnak melyik a kedvenc falatja? – érdeklődött a szíves házigazda.

– Nekem a nyaka.

Púpozva hozták a tányért, s a mester e vidám kvaterkázás és poharazás közben észre sem vette, mekkora mennyiséget termelt be a jóízű vacsorából. Iddogálás közben, már a vacsora végén, csak úgy kíváncsiságból megkérdezte a házigazdát:

– Mondjad csak, Jóska, hány kacsából is készült ez a jóféle paprikás?

– Egyből.

– Egyből? – képedt el a mester. De’szen az lehetetlen! Ilyen hosszú nyaka egyetlen kacsának sincs – illesztgette össze a lerágott nyakcsigolyákat.

– Hát... az igaz, hogy annak nincs, de a fosógémnek van ám, ugye emberek? – kajánkodott a többi beavatottal együtt a házigazda.

– Merthogy a kacsapaprikás abból készült, kántor uram – világosította fel a mestert nem kis kárörömmel a szomszédja.

Fordult egyet a világ a kántorral, s hirtelenében alig tudta megtalálni az ajtókilincset, hogy kilépve, emésztetlenül adja ki magából az anyatermészetnek azt, ami neki visszajár.

TÚZOKFOGÁS

Nagy kópé volt a maga idejében az öreg B. is, akinek legkedvesebb passziója volt beugratni, lóvá tenni a hiszékeny a...-iakat meg a környékbeli falusiakat.

Mivel nagyon kedvelte a cseppfolyós szilvát, gyakran koptatta a gatya fenekét a kocsmahelyiségben.

Egy ízben az ott biliárdozó fiatalság előtt azzal hengegett, hogy milyen könnyen tud ő pénzhez jutni – tűzokfogással.

– Az meg mi?... – haraptak a horogra a legények.

– Hej, öcsém, azt ti nem is tudjátok, milyen szép madár az a tűzok! Akkora, mint a pulyka, de már ritka errefelé. A tolla meg... – s az öreg jelentősen felhúzta a szemöldökét – aranyat ér! Bizony! Hetvenezret is megadnak egyért!

Az egyik fiatalemberben a mese nyomán meglódult a fantázia, hogy mennyit is tudna ő keresni ilyen könnyű munkával, ezért hát rávette az öreget, hogy avassa be őt is a tűzokfogás rejtelseibe.

– Lehet, fiam – s egy liter bor fejében rá is állt az öreg az alkura.

A kitanítás még aznap este megkezdődött lent a zentai rétben, ahova a legénynek hoznia kellett egy hát szalmát meg egy füttykőst a madár leütésére.

Mivel töksötét, hideg novemberi éjszaka volt, az öreg így kedvezett a fiatalembernek:

– No, öcsém, neked jut a tűzokfogás könnyebbik része. Te majd itt a hidegben tüzelsz – mert a tűzok a fényre jön ám! –, melegszel közben, én meg majd elmegyek, hogy kihajtsam a kiserdőből a madarat. Csak el ne mozdulj innen!

Ezzel az öreg ellépve az éjszaka, no meg a töltés takarásában szépen hazaballagott – s lefeküdt.

MIÉRT LETT B. BÁCSI „ISKOLAKERÜLŐ”?

Fiatal, kezdő tanító került A...-ra, s mivel a Tisza ott folyik el a falu tövében, az ifjú pedagógus is rákapott a pécézésre. Jó emberek fölvilágosították, hogy a hal leginkább a tiszavirág kukacára harap, ezért hát a kis tanító is nekiállt tiszavirágot szedni a part alatti iszaptól.

Arra evezett éppen az öreg B. – maga is halászember –, s nagy „segíteni akarással” így szól hozzám:

– Sose vergődjön ezzel, tanító úr! Gyűjjön velem, meglássa, olyan helyre viszem, ahon fél marékka’ egész hétre való gilisztát szedhet magának.

Béültek a ladikba, s az öreg lecsurgott az újdonsült picézővel messze-messze, valami távoli tanyacsoporthoz a bánáti oldalra, ahol a Tisza partja csupa homokhordalék.

– No, csak kaparásszon itt kedvére, gyüvök én hamarosan! – s azzal otthagya.

Hogy mennyi ideig bányászott, és mennyi homokot termelt ki a buzgó pedagógus, arról nem szól a fáma, de B. bácsi jó ideig úgy cselekedett, mint kölyökkorában; nagy ívben kikerülte az iskola környékét.

MELYIK OKOZNA NAGYOBB MEGLEPETÉST?

Nősülni akart a zentai legény, s mivel Adárról komendáltak neki feleségnek valót, elhatározta, hogy mutatós fogaton megy át a leány kezét megkérni. Két szép fekete csikót szeretett volna a kocsni elé fogni, hadd bámulják meg a „drótosok”, milyen vőlegényjelölt állt be hozzájuk leánykérőbe. Csak egy hibádzott éppen: nem voltak fekete csikói. Kutatott, érdeklődött, kérdezgette az ismerőseit, nem is hiába. Az egyik utcabélijé említette, hogy tud ő két szép kezes fekete csikót:

– Hol, János bátyám? Kinél? – kapott a szón a vőlegényjelölt.

– Kint Fölsőhegyen. Ennél meg ennél... Nem ismered?

– Nem.

– Sebaj! Nem a világ közepe Fölsőhegy, kevesen lakják. Ott mindenki ismer mindenkit, könnyen eligazítanak hozzá. Mondd csak neki, hogy én küldtelek, biztosan elkapod a csikókat!

Ki is ment a legény azon melegében Fölsőhegyre. Csak egy embert kellett megkérdeznie, az nyomban útbaigazította. Kiderült, hogy a keresett személy a helybéli sírásóval azonos.

Beköszöntött a legény, s hivatkozva a küldőjére, elmondta, mi járatban volna.

Nagy dezentor hírében állott a temetőcsész, nyomban vette a lapot, s biztatta a fiatalembert, menjen csak vele, majd megmutatja neki a jószágot. Kiment a legénnyel a halottasházba, s kinyitva az ajtót, rámutatott a fal mellé támasztott Szent Mihály lovaira:

– No, nézd, öcsém! Ezek itt kétévesek, amazok meg, ott a másik ódalon, úgy négyéves furmán lehetnek. Most hát válaszd ki magad, melyik kettőt szeretnéd, melyik lepné meg jobban a menyasszonyt meg az adaiakat!

KÖSZÖN-E SZENT JÁNOS?

Még az első világháború előtt valamely búcsújáró napon a többi istenes hívő között belátogatott Zentára egy tanyalakó jámbor tornyosi is. Kihaszználva az alkalmat, a mise után elindult egy kis városnézésre, meg a Tisza-partra szemlélődni. Gyüszmékölés közben belebotlott a Tópart (ma Ivo Lola Ribar) utca elején az akkortájt felállított Szent János szoborba is. Nézte, gusztálta, hümmögött hozzá, látszott, hogy igen meg van elégedve.

– Úgy megbámujja, tatám, azt a szobrot, akár Tornyoson szokás a menyasszonyt! – köszönt rá egy kádenciás tóparti ismerősféleje.

– Ha meg nem sérteném, ugyan kit tisztónek a zentaiak ebben a szentben? – érdeklődött a tanyasi atyafi, hallatlanná téve a másik évődő megjegyzését.

– Ebben? Nepomuki Szent Jánost. De jól megnézzte, mer’ ez ám nem olyan közönséges kúszent, mint amilyent odakint láthat a Likasi út mellett!

– Nem-e? – kíváncsiskodott a tanyasi magyar. – Osztán mér’ nem?

– Azér’, mer’ ha ez meghajja a déli harangszót, a süvegét is megemeli hozzá!

– Nono... hiszem, ha látom!

– Fogadjunk!

– Állok elébe! Úgyis maga lesz, aki megbánja...

Fogadtak egy liter boritalba, s az öreg, aki amúgy is jól elpilledt a város föltekintésében, komótosan helyet foglalt a szobor árnyékában. Elővette a kostók zacskót, megtömte a pipát, és rácsiholt. Várta a harangszót.

A tóparti ember továbbment, de delet várni ő is visszaérkezett a Szent János térre.

Pont 12-kor annak rendje s módja szerint a harangozók városszerte megkondították a harangokat, de bizony a süvegelésből nem lett semmi.

– No, lássa, hogy elvesztette! – fordult az öreg a tóparti felé. – Így osztán hát nincs más hátra, mint előre: a Hajduskáhon!

- Mehetünk, tatám, de az áldomást maga fizeti!
- Nem így vót az egyesség, hajja!
- Nézze: a fogadás úgy szólt: ha meghajja a szobor a harangszót, akkó' leveszi a süveget. Mivelhogy Nepomuki Szent János bronzbul meg kűbül van, hát nem is hallhatta meg. No ugye? Ezér' maradt el a köszönés, és így nyertem meg én a fogadást!

TÉNYLEG ANNYI!

Megnősült az egyik Zenta környéki gazdálkodó kicsit mulya béreslegénye.

A dolog úgy történt, hogy mivel a gazdáné folyton beteges, orvoshoz járó penészvirág volt, az ura rákapott a jó kiállású, szép arcú, begyes szolgálólányra. S mert a szerencsétlenség megeshet az ágyon is, egyszerűen csak vastagodni kezdett a leányzó dereka.

Mielőtt azonban még nagyon szembetűnő lett volna, hogy a hajadon bölcsőre hízik, régi szokás szerint a gazda – jól kistaffrozva, persze – hozzáadta a leányt a béreséhez. Az kapva kapott a házasságon, örült az asszonynak csudálatosképpen, csak akkor hűlt el kissé, amikor alig három hónapra az esküvő után a felesége megbabázott.

– Jaj – sopánkodott a fiatalasszony –, mit szól az Anti, mit gondol rúlam?

– Oda se nézz, lányom! Elrendezem én, ne félj! – nyugtatta meg az ijedt kismamát a sokat próbált tanyai bábaasszony.

Fürdetés után pólýába téve a gyereket, letette az asztalra, és behívta a férjet.

– No, ládd e, itt a fiad! Éppen olyan kopasz, mint te. Csókold meg!

Toporog az új apa, nézi, nézi a rücskölő kis porontyot, s aztán csak kinyögi:

– De nekem aszonta öreganyám, hogy a gyerek a házasság után kilenc hónapra születik.

– Ne te, ne! Hát számoljál egy kicsit! – förmedt a férjre a bába. – Három hónapig szerettétek egymást nappal, három hónapig éccaka, meg három hónapja hogy együtt éltek; ez éppen kilenc hónap, látod-e? – mutatta a számvetést a két kezén a bába.

– Tényleg annyi – győződött meg az újdonsült apa, s azzal fölemelve a pólýát, megcsókolta a „gyerekét”.

TÖRTÉNET A DERESRŐL

Két kislejtő zentai sógor átment lovat vásárolni Bánátba. Találtak is egy alkalmasat, egy derest a padéi vásáron. Mivel a gazdája nagyon dicsérte, többször meg is szalajtotta előttük a kötőféken, hadd lássák a járását, kezeskedett arról is, hogy a ló se nem kehes, se nem havivak, hát megvették. Még örültek is, hogy jól becsapták a bánáti „sógort”, mert a ló testvérek között is a dupláját érte. Büszkén kötötték a jószágot a saroglyához, s a jó vásár tudatában Zentának fordítva a kocsirudat, indultak hazafelé.

Nem is volt semmi baj az úton, ment a ló szépen a kocsi után. Hanem, mikor hazaértek, s az asszony kitérte a nagykaput... megbolondult a deres. Rúgott, vágott, ágaskodott, majd szétrázta a kocsit, meg se lehetett közelíteni. Csak kínkeservesen tudták bevonszolni az istállóba, mert még harapott is. Az abrakot csak lapáton lehetett odanyújtani elébe.

Egy álló hétig kínlódtak vele, de nem fogott azon se a jó szó, se fohász, se vasvilla; maradt a régi. Végül is nagy nehezen csak befogták, s visszahajtották a régi gazdájához.

Az meg kitörő örömmel fogadta őket!

Bort hozatott, kedélyeskedett velük, s a vevők öröme az első szóra hajlandó volt kiegyezni a vételár felében.

Mikor átírták a passzust, még áldomást is fizetett a zentaiaknak a kocsmában, ahol is elérékenyülve a bortól, őszintén megvallotta:

– Kedves barátaim, már komolyan megijedtem, hogy tán vissza se hozzák.

– ???

– Tudják, én minden vásáron eladom ezt a lovat, osztán ha a vevő szerdáiig nem keres meg vele, akkor mán nyugtalankodok. Bizony! Ezért örültem meg annyira maguknak is. Hogyha most maguk az előbb kétszeres árat kértek volna a deresért, én azt is megadtam volna érte. Meg én! Mert – ha nem tudnák – én ennek a lónak az eladásából élek.